

Inhoud

7 Kaarten en plattegronden

9 Woord vooraf

1 11 Gouden bergen

12 In vogelvlucht

19 Klimaat

23 Fauna

24 Natuurbescherming en milieu

2 27 Oude en Nieuwe Wereld

28 Geschiedenis

38 Sociaal-maatschappelijke
ontwikkelingen na WO II

41 Bevolking

3 45 Culturele rijkdom

46 Precolumbiaanse kunst

52 Architectuur

55 Reisliteratuur

4 59 Californië

60 Droomland Californië

63 San Francisco

88 Silicon Valley

89 East Bay

92 Marin County

93 Napa Valley en Sonoma Valley

95 Noord-Californië

99 Sacramento en Gold Country

105 Mono Lake

107 Owens Valley

109 Yosemite National Park

112 Sequoia en Kings Canyon
National Parks

113 Death Valley National Park

117 Joshua Tree National Park

118 Palm Springs

120 Tussen San Francisco en
Los Angeles

131 Los Angeles

151 San Diego

5 171 Nevada

172 Goud en goklust

174 Woestijn en eeuwige sneeuw

175 Las Vegas

183 Valley of Fire State Park

184 Carson City

188 Reno

190 Noord-Nevada

192 Great Basin

6 197 Utah

198 Mormoonse geschiedenis

199 Kleurrijk vormgegeven
landschap

203 Salt Lake City

213 Dinosaurland

214 Moab

215 Arches National Park

220 Canyonlands National Park

224 Glen Canyon National Recreation
Area

225 Capitol Reef National Park

225 Bryce Canyon National Park

228 Zion National Park

7 233 Arizona

234 Native land

235 Land van kloven en tafelbergen

238	Grand Canyon	282	Van pijlen naar penselen
244	Page en Lake Powell	285	Denver
246	Navajo National Monument	290	Rocky Mountain National Park
246	Monument Valley	293	Glenwood Springs
248	Hopi Indian Reservation	293	Grand Junction
248	Canyon de Chelly	294	Durango
251	Petrified Forest National Park & Painted Desert	295	Mesa Verde National Park
253	Wupatki National Monument	297	Great Sand Dunes National Park
254	Flagstaff	298	Colorado Springs
260	Phoenix	299	Pueblo in New Mexico
261	Heard Museum	299	Albuquerque
262	Phoenix Art Museum	302	Santa Fe
264	Tucson	309	Taos
275	Organ Pipe Cactus National Monument	314	Pueblo's in New Mexico
275	Yuma	317	El Malpais National Monument
275	Lake Havasu	318	Aztec Ruins National Monument
		318	Chaco Culture National Historical Park

8	281 Colorado en New Mexico
	282 Ruige barrière en snelstromende rivieren

i	322 Algemene informatie
r	345 Register

Kaarten en plattegronden

12 Californië, Nevada, Arizona,
New Mexico, Colorado en Utah	192 Great Basin National Park
61 Californië	200 Utah
64 San Francisco en omgeving	202 Salt Lake City
69 Downton San Francisco	218 Arches National Park
74 San Francisco	220 Canyonlands National Park
108 Yosemite NP	226 Bryce Canyon National Park
111 Sequoia/Kings Canyon NP	229 Zion National Park
114 Death Valley	237 Arizona
132 Los Angeles	238 Grand Canyon National Park
136 Downtown Los Angeles	253 Petrified Forest National Park
153 San Diego	262 Phoenix en omliggende steden
156 Downtown San Diego	265 Tucson
173 Nevada	283 Colorado en New Mexico
176 Las Vegas	285 Denver
188 Reno en omgeving	300 Albuquerque
	304 Santa Fe

Woord vooraf

De American Dream kun je nergens zo beleven als in het zuidwesten van de VS; enorme barrières werden en worden er overwonnen. In 1988 reisde ik voor het eerst door dit gebied en was zeer gefascineerd door de grootsheid en variatie van het landschap. Alle daaropvolgende keren was er weer de magie van land en water, vormen en kleuren die haast buitenaards lijken. Met name Zuid-Utah en Noord-Arizona behoren absoluut tot de indrukwekkendste plekken waar ik ooit ben geweest.

Naarmate ik het gebied beter leerde kennen, werd mijn fascinatie voor de mensen en hun idealen steeds groter. Daarom heb ik in deze gids behalve voor imposante rotszuilen, kloven, bruggen en bomen veel plaats ingeruimd voor industriële, spoorwegmagnaten, mecenasen en kunstenaars die op de betreffende plek hun roots hadden of hun toevlucht zochten. De inventiviteit die mannen en vrouwen aan de dag legden om in dit land een nieuw en beloftevol bestaan op te bouwen en er kleur aan te geven, zijn ook nu nog een enorme bron van inspiratie voor anderen. Wie dat wil, kan zeker Amerikaanse stereotiepen vinden, maar er zijn ook heel veel verrassende uitzonderingen. Juist die uitzonderingen maken het zuidwesten van de VS uniek. Deze gids leidt je langs gebaande en minder gebaande paden. Als ik lezers aan kan sporen ook naar de onbekende bladzijdes van het zuidwesten van de VS op zoek te gaan – en daardoor nog meer ontdekkingen te doen – ben ik in mijn opzet geslaagd.

Angela Heetvelt

Californië

4

Een rit over de Golden Gate Bridge, de dynamiek van San Francisco, de glamour van Hollywood, de rijkdom van The Getty, de goudwitte stranden van de beach boys, de grootse natuur; welke van deze voorstellingen je ook hebt van Californië, het is er daadwerkelijk te vinden. Reizigers in vroeger tijden zochten er goud en geluk, inmiddels is het aanbod uitgebreid en kun je de Golden State de meest gevarieerde vakantiebestemming van het zuidwesten noemen. Voor de hedendaagse toerist beslaat het droompalet alles van zoutvlaktes onder de zeespiegel tot reuzenbomen en hoge, besneeuwde bergen, love and peace en lucht- en ruimtevaart. Van Disneys sprookjeswereld tot de realiteit. En dat alles in een overwegend zonnig en aangenaam klimaat.

< San Francisco, de Painted Ladies.

DROOMLAND CALIFORNIË

Dat de fantasiewereld een grote rol zou gaan spelen in Californië leek al besloten te liggen in de vestiging van de eerste Spaanse kolonisten en het claimen van het gebied door de Spaanse kroon. Toen de Spanjaarden in 1540 voet aan wal zetten aan de mooie westkust, dachten ze direct aan het utopische, door prachtige amazones bewoonde eiland California, vlak bij het paradijs dat Garcia Rodriguez Ordoñez de Montaivo in 1510 had beschreven. Dat Californië niet slechts een eiland was, bleek pas later.

Na het uitroepen van de Mexicaanse onafhankelijkheid, waar tussen 1810 en 1821 voor is gestreden, werd Alta California in 1822 een provincie van Mexico. Erg rouwig zal Spanje niet geweest zijn om het verlies; de kolonie had tot dusverre weinig goeds gebracht. Mexico ontmantelde de missieposten in 1834. Daarop brak de tijd aan van de grote *rancheros*, niet langer keuterboeren maar grootgrondbezitters. Vrouwen stonden vaak aan het hoofd van zo'n *ranchero*. Deze vrouwen waren minstens zo snel op hun paarden als de mannen en met hun levenswandel konden ze vaak boekdelen vullen. Onder invloed van de handel tussen Los Angeles en Santa Fe rees de Amerikaanse belangstelling voor het gebied. Nadat Texas in 1845 was geannexeerd, werd de Mexicaans-Amerikaanse Oorlog uitgeroepen, die ook zijn weerslag had op Californië, Arizona en New Mexico. En juist toen Californië tot de Verenigde Staten was gaan behoren, werd het gedroomde goud aangetroffen. Nog meer glans en geld leverde later het goud van de verbeelding, een schijnwereld die zich vanaf de vroege 20ste eeuw op een paar vierkante kilometer ontvouwde en tot het Hollywoodimperium zou worden uitgebouwd. Flower Power was het sleutelbegrip van de jaren 60 en 70. In de late 20ste eeuw was Silicon Valley het nieuwe Utopia.

In en rond Los Angeles en San Francisco leeft ruim de helft van het aantal inwoners van Californië, in totaal bijna 38 miljoen mensen. Juist vanuit deze steden verspreiden zich trends rechtstreeks naar de rest van de wereld. Het eigen platteland lijkt daarbij vaak te worden overgeslagen. In Central Valley wordt 50% van de volledige fruitopbrengst van de VS geoogst. De vallei wordt gevormd door de dalen en delta van de rivieren Sacramento en San Joaquin, grofweg tussen het kustgebergte en de Sierra Nevada. Maar de toerist komt niet voor sinaasappels en citroenen, al zorgen de wijndruiven voor wat meer belangstelling. De extreme landschappen vormen de grote aantrekking: brandend woestijnzand, met sneeuw bedekte pieken en een meer dan avontuurlijke branding.

Schuivende aardplaten

Honderden miljoenen jaren geleden begonnen landmassa's te schuiven en vormden uiteindelijk het Noord-Amerikaanse continent. Bergketens, lopend langs de kust van noord naar zuid, waren daar het resultaat van. Nog

Half Dome, granietkoepel en klimmersdroom in het Yosemite National Park.

altijd worden de aardplaten gestaag verder omhoog gedrukt. Breuklijnen van deze platen bevinden zich over de gehele lengte in de Coast Range, het kustgebergte, maar ook verder landinwaarts in het grensgebied met Nevada. In elk verhaal over de geschiedenis van San Francisco doemen wel de zwarte jaartallen 1906 en 1989 op, de jaren waarin grote aardbevingen plaatsvonden, waarbij veel slachtoffers vielen. Los Angeles scoorde in 1994 nog 6,7 op de schaal van Richter. Maar eigenlijk zorgen de breuklijnen dagelijks voor schokken die al dan niet gevoeld worden; kijk maar eens op www.earthquake.usgs.gov. Je ziet daar dat aardbevingen overigens niet tot Californië beperkt blijven. Voor Amerikanen een routinehandeling: kruip bij duidelijk voelbare bevingen onder een stevige tafel of ga naar buiten. Gebruik dan in geen

geval een lift en luister naar eventuele instructies. In risicogebieden langs de kust staan bordjes met vluchtroutes voor het geval een tsunami opdoemt.

Bergen en reuzenbomen

De Coast Range heeft bergen tot ongeveer 2000 m hoogte. Ze worden onderbroken door een paar kustvlakten, zoals bij Santa Barbara, Los Angeles en San Diego. De San Francisco Bay vormt een enorme inham, een perfecte natuurlijke haven. Dat die nog lang voor ontdekkingsreizigers en kolonisten verborgen bleef, komt door de veelvuldig voorkomende mist. Van die koele, vochtige atmosfeer profiteren langs de kust van Noord-Californië juist de redwoods, de *Sequoia sempervirens*, die meer dan 100 m hoog kunnen worden. Deze kustmammoetboom kwam voor de ijstijden grootschalig op het noordelijk halfrond voor. De bruinkool van Europa bestaat voor een groot deel uit sequoiahout. In het noorden ligt achter de Coast Range het Cascadegebergte. Kenmerkend voor dit gebied zijn de vulkanen. De hoogste top, de slapende Mount Shasta (4317 m), heeft de karakteristieke vorm van een vulkaankegel. In Lassen Volcanic National Park wordt rond Lassen Peak nog vulkanische activiteit waargenomen.

Heel mineraalrijk zijn de heuvels die de voet vormen van de Sierra Nevada. Daar is het gebied van El Dorado, waar nog altijd goud wordt gevonden. Een mooi aspect van de Besneeuwde Bergrug zijn de indrukwekkende granieten rotswanden. Beroemde voorbeelden daarvan zijn te vinden in het Yosemite National Park. Aan de westkant van het gebergte groeien wouden met *Sequoia gigantea*, niet zo hoog als de redwoods langs de kust, maar door hun dikke stammen wel de grootste bomen op aarde.

Great Basin

Achter de Cascades en de Sierra Nevada ligt in Californië een klein stukje van het Great Basin, dat zich grotendeels over Nevada en Utah uitstrekt. In de winter is het een onherbergzame koude vlakte, op ongeveer 1500 m hoogte. Bij Bishop in de White Mountains groeien de oudste bomen ter wereld, de *bristlecone pines*, de *Pinus longaeva*, die mogelijk zo'n 5000 jaar oud zijn. Ten zuidwesten van het Great Basin gloeit de woestijnvlakte van Death Valley. Hoewel er bergketens omheen liggen, is dit een laagvlakte met het diepste punt op 89 m onder zeeniveau. Het is een verrassend kleurrijk gebied. Dat geldt ook voor de twee woestijnen in Zuid-Californië. Ten zuiden van de Sierra Nevada ligt de Mojave Desert. Karakteristieke begroeiing vormen daar de Joshua Trees (zie p. 117) en yuccasoorten. Zuidelijk daarvan strekt zich de nog lagere en warmere Colorado Desert uit, die doorloopt tot in Arizona en Mexico. Dit is het land van de cactussen en dadelpalmplantages.

Hoge bergketens en laaggelegen woestijnen wisselen elkaar in Californië af.

SAN FRANCISCO

Of je nu de onvoorwaardelijke liefde deelt waarmee Amerikanen over hun San Francisco spreken of niet, het is onmiskenbaar een stad die eruitspringt. Met een inwonertal van ruim 800.000 is San Francisco de vierde stad van Californië, maar in vele andere opzichten is de stad de absolute nummer een. Hier klopt het culturele en tolerante hart van de staat, van het land. Je kunt je er het ene moment wanen op Sicilië, dan in Latijns-Amerika en

San Francisco en omgeving

vervolgens in China, Amsterdam of op de Filipijnen; soms 30 jaar of langer terug in de tijd en dan weer 20 jaar vooruit. Juist door de ochtendmist, die er ook weer niet altijd is, krijgt de Golden Gate Bridge extra magie. En natuurlijk sla je ook de andere toeristische toppers niet over, zoals de Fisherman's Wharf, China Town, North Beach of Lombard Street; onder de in totaal 49 wijken zijn er nog veel meer zeer de moeite waard. Sommige vanwege hun historie, de architectuur, de culturele identiteit, in andere wordt juist nu geschiedenis geschreven. De baai vormt een grandioos zeildecor. Najaar 2013 was San Francisco gastheer voor de prestigieuze zeilrace, de America's Cup. De stad is gebouwd op de punt van het schiereiland dat de 70 km lange San Francisco Bay omsluit. Tientallen heuvels, met Russian Hill en Twin Peaks als hoogste (277 m en 278 m) geven je er al rijdend soms het gevoel van een achtbaan, zeker als je in een van de historische kabeltrams zit of staat. In de agglomeratie wonen ruim 7 miljoen mensen en een half miljoen forensen gaat dagelijks naar en van het centrum. De reizigers staat een uitstekend openbaarvervoersnet tot hun beschikking. Spil daarvan is Bay Area Rapid Transit (BART), de metro, die ook het vliegveld met de stad verbindt.

Toen Don Gaspar de Portolà in 1769 de baai bereikte, waren er kleine nederzettingen van Yelamu. De Spanjaarden vestigden er de Mission San Francisco de Asís (Mission Dolores) en het Presidio, de beschermende vesting. De schitterende natuurlijke haven werd een florerende handelspost. De goudvondsten in de omgeving zorgden vanaf 1849 voor een enorme groei, die werd versterkt door de transcontinentale spoorlijn spoedig daarna. Aan de welvarende periode die toen aanbrak zijn de weelderige, victoriaanse huizen van Pacific Heights en Nob Hill te danken. South Beach was het drukke havenkwartier.

Vooraf vanuit San Francisco en Berkeley verspreidde zich in de jaren 60 de *love-and-peace*-stroming als tegenwicht voor het mondiale oorlogsgeweld, de Vietnamoorlog in het bijzonder. Deze vredelievende spirit hield de conflicten tussen de verschillende bevolkingsgroepen minimaal en ook de houding ten aanzien van homoseksuelen is hier beduidend liberaler dan elders in het land. Ondanks verwoestende branden en aardbevingen werd het bomvolle schiereiland steeds weer tot op de laatste vierkante meter herbouwd. En gekoesterd.

Embarcadero

In de veerhaven merk je goed dat San Francisco een stad aan het water is. In vroeger dagen bepaalden ondiepe zandplaten en rotspartijen de waterkant, tot tussen 1878 en 1924 land werd gewonnen, kades werden gemaakt en de aanlegplaatsen uitgediept, ongeveer tot hoe de Embarcadero er nu nog uitziet. Het Ferry Building, met een toren afgekeken van het Spaanse Sevilla, werd het herkenningspunt.